Տարեկան գինն է 140 ղրշ.
Վեցամսեայ ,, 75 ,,
Մէկ ծանուցման տողին 5 ղուրուշ է
Ստորագրութիւնները կանխիկ են։
Ստորագրութիւններն ամսոյն 1ին և 15ին կը սկսին։

ՄԱՍԻՍ
ԼՐԱԳԻՐ

Դուրս երթալիք լրագիրներուն նամքը ծախքը առնողին վրայ է։
Լրագրոյս վերաբերեալ նամակ կամ որ և իցէ գրուածն խմբագրին պիտի ուղղուի. և առանց նամքուն ծախքը խրկողին վրայ է։

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԱԶԳԱՅԻՆ ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԵՒ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՕԼԻՍ 18 ՅՈՒՆՎԱՐ

Եւրոպայի քաղաքական հորիզոնը անստատութեան մութ ամպերու մէջ ծածկուած՝ ահաւոր փոթորիկներ կ'սպառնայ յառաջիկայ գարնան։ Ոչ միայն լրագիրները՝ այլ և պաշտօնական ձայներն ալ ուղղակի կամ անուղղակի պատերազմական տխուր հաւանականութիւններու գուժկաններ են։ Վ. Էմմանուէլ թագաւորը՝ նոր տարւոյն առջի օրը բրած մէկ ատենաբանութեանը մէջ Վենետիկի խնդրոյն խաղաղութեամբ լուծուելէն յոյսը կտրած կերեւի։ Հունգարիոյ և ուրիշ աւստրիական երկիրներու մէջ ծագած և հետզհետէ աճելու վրայ եղած յուզմունքը՝ Վենետիկի վաճառման առաջարկութիւններուն ընդունուիլը փոխանակ դիւրացնելու՝ աւելի դժուարացուցին։ Աւստրիոյ կառավարութիւնը՝ աւելի միտում ունի իր ժողովուրդները գոհ ընելու՝ քան թէ Իտալիոյ հետ խաղաղ ըլլալու, ուստի և անդուլ փութաջանութեամբ պատերազմական պատրաստութիւններն յառաջ կը տանուին թէ՛ Աւստրիոյ եւ թէ՛ Իտալիոյ մէջ։

Գերմանական դաշնակցութեան երկիրներուն մէջ ալ պատերազմի ձայներ կը լսուին 'ի նպաստ Աւստրիոյ։ Կըսուի թէ Ֆրանքֆորթ նստող Սարտենիական դեսպանին անցագիրները ձեռքը պիտի տրուին։ Պրուսիոյ տէրութիւնն ալ երկու բանակ պատերազմական վիճակի մէջ դնելու որոշում ըրեր է։ Բայց այս վերջիններն պատրաստութիւնները մէկ կողմանէ նախազգուշութեան և միւս կողմանէ Տանիմարքայի տէրութեան ու Գերմանական Դաշնակցութեան մէջ Հոլշթայնի դքսութեան պատճառաւ երկար ժամանակէ 'ի վեր կախ մնացած վէճին լուծումը փութացնելու նպատակաւ եղած կը համարուի։ Սակայն անգղիական Թայմզ լրագիրը կըսէ, թէ Անգղիա չպիտի թողու որ Տանիմարքայի բռնութիւն ըլլայ Հոլշթայնի վէճին համար, և պիտի աշխատի անմիջամտութեան սկզբունքն յարգել տալու։

Այսպէս կը տեսնուի որ յառաջիկայ գարունը արիւնհեղութեանց տխուր տեսարաններ պիտի պարզէ մեր աչքին՝ թէ որ մեծ տէրութեանց խոհեմութիւնը կարող չըլլայ մինչև այն ժամանակը խաղաղական միջոցներով վերջնական ծայր և դժուարին խնդիրները լուծելու։

Այէթայի ամրակոծութիւնը յունվար 7/19 էն ետև հաւանականապար նորէն սկսած է ծովէն և ցամաքէն շարունակելու, և կը յուսացուի որ Նափոլիի գահընկէց թագաւորին վերջին ապաստանարանը շատ չուշեր Սարտենիացւոց ձեռքը կիյնի։

Փարիզէն գրուած նամակ մը լուր կուտայ թէ Գաղղիոյ կառավարութիւնը Փարիզի ռուսաց դեսպանին ծանուցագիր մը խրկեր է, որով Այէթայի առջևէն Գաղղիական նաւախումբին մեկնիլը կխնդրէ՝ յայտարարութիւն ընելով թէ իր նաւախումբին աւելի երկար ժամանակ հոն կենալը փոխանակ Ֆրանչէսքոյ Բ. ին և անոր ընտանեաց անձին լոկ պաշտպանութիւն մը ըլլալու՝ Իտալիոյ գործերուն միջամտութիւն մը եղած կըլլայ, որն որ Գաղղիա և Անգղիա չեն կրնար ընդունիլ որ և է օտար նաւախմբի մը համար։

Այս ծանուցագրին պատասխան Ռուսիոյ և Սպանիոյ կառավարութիւններն յայտարարութիւն ըրեր են թէ գաղղիական նաւախումբը Այէթայի առջևէն մեկնելէն ետև՝ իրենք ալ իրենց նաւերը պիտի հեռացընեն։

Այնպէս կը տեսնուի որ Նափոլիի թագաւորին այսուհետև դուրսէն օգնութեան յոյս չկայ։ Այսու ամենայնիւ միշտ այս թագաւորը գիր գիր է կըսեն Աւստրիոյ կայսեր թէ մինչև վերջին կէտը դէմ դնելու հաստատ փափաքութիւն ունի։ Միւս կողմանէ Նափոլիի Արբուծծօ անուն լեռնային գաւառին մէջ Վիքթօր Էմմանուէլ թագաւորին կառավարութեանը դէմ ապստամբական շարժումները կը շարունակեն կըսեն և Ճիւրաններուն թելադրութեամբը։ Աւազակաց խումբեր կը կազմուին, որոնք դժուարամատոյց լեռներն ու ձորերը բռնելով դեղերու վրայ կը յարձակին, կը զարնեն, կը կողոպտեն ու կայրեն։ Քաղաքաց բնակիչները Սարտենիացի զօրաց հետ միաբանութեամբ կը հալածեն այս աւազակները և բնաջինջ ընելու կաշխատին, բայց երկրին դժուարութեանց պատճառաւ շատ կը յոգնին ու քիչ արդիւնք ձեռք կը բերեն։

Կըսուի թէ Հռոմի կառավարութիւնն ալ ձեռքէն եկածը կը քաջալերէ Արբուծծայի ապստամբական շարժումները և այս նպատակաւ անդադար զօրաց դունդեր կը խրկէ Նափոլիի նահանգաց։ Հռոմէն Միլանի Բէրսէվէրանձա լրագրին գրուած նամակ մը լուր կուտայ թէ Հռոմի գաղղիական զօրաց հրամանատար Կօյօն զօրավարն այս արտաքոյ կարգի զինուորական շարժումներուն պատճառը հարցուցեր է պատերազմի պաշտօնեայ Մէրօտ նախագահին, բայց նորին սրբազնութիւնը պատասխան չէ տուեր։ Կօյօն զօրավարն ալ Գաղղիոյ կառավարութեան գրեր է։

Գաղղիական Բաթրի լրագիրը կը ծանուցանէ թէ Անգղիոյ կառավարութիւնը Մալթայի և Քորֆուի պահապան զօրաց թիւը կըմնացընեկեր է և Միջերկրականի ծովու նաւատորմիղն ալ զօրացուցեր է։

Ամերիկայի Միացեալ—Նահանգաց հարաւային գաւառները Ամերիկայի միութենէն բաժնուելու բաղձանքնին արդիւնաւորելու կ'ջանան։ [illegible] գաւառաց մեծ մասն իրենց բաժնումը վճռեր՝ զէնքով պաշտպանելու կը պատրաստուին։ Միացեալ—Նահանգաց կառավարութիւնն ալ միւս կողմանէ կը պատրաստուի իր բոլոր զօրութեամբ 'ի արգիլելու այս բաժանումը՝ որ Ամերիկայի հզօր հասարակապետութեանն քակումն կ'սպառնայ։

Չինաստանէն եկած լուրերը մինչև նոյեմբեր 29 կը հասնին։ Խաղաղութեան դաշնագրութիւնը Բէքինի պատերուն վրայ փակցուեր է՝ հասարակութեան ընթերցմանը համար։ Չինաց կառավարութիւնը Բէքինի մէջ բնակարան կը պատրաստէ Անգղիոյ դեսպան Մ. Պրիւսի համար, որ մինչև յառաջիկայ գարունը Թիէն—Չին կենալու դիտաւորութիւն ունի։ Չինաց կառավարութիւնը իր կողմանէ ալ դեսպան մը կը պատրաստէ Անգղիա խրկելու համար։ Չինաստանի բոլոր երևելի նաւահանգիստները Եւրոպացւոց վաճառականութեանը բանալու և Չինաստանէն դուրս գաղթականներ երթալու ազատութեան համար զատ դաշնագրութիւն մը ստորագրուեր է։ Նոյեմբեր 17ին բոլոր Անգղօ—գաղղիական զօրքերը Բէքինէն ելեր Թիէն—Չին քաշուեր են՝ բաց 'ի 1500 մարդէ՝ որոնք Հօնկէօ քաղաքը մնացեր են։

Ապստամբները կայսերական զօրաց վրայ նոր յաղթութիւններ ընելով՝ Շանկայի վրայ կը քալեն եղեր։

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Լոնտրայի Ֆրանկէլ Իտ Սըն և Ընկերութեան և ուրիշ քանի մը տուներու ալ վճարքնին դադրեցուցած ըլլալուն չուալի լուրերը Պոլսոյ վաճառականութեան մէջ ալ քանի մը սնանկութեան տուներու դադարման առիթ եղան։

Ասոնցմէ աւելի Մ. Պ.. երևելի և պատուաւոր սեղանաւորին ներքութեան մէջ գանուիլը շփոթութիւն ձգելով մայրաքաղաքիս մէջ, 130 ի չափ սեղանաւորք և վաճառականք անցեալ շաբթու Պալթեայ Գօրսան ժողով ըրին ու միաբանութեամբ որոշեցին օգնութիւն ընելու յիշեալ սեղանաւորին։ Մօսիւ Պ.. ալ խնդրեց որ իր գործերը կարգի դրուելու համար երկու յանձնաժողով կազմուի Փարիզի ու Լոնտրայի մէջ։

Այս որոշումներէն ետև՝ վերյիշեալ ժողովին կողմէն պատգամաւորութիւն մը գնաց Բ. Դուռը, և բարձրապատիւ Մեծ Եպարքոսին ներկայանալով աղաչեց որ Մօսիւ Պ.. ին գործերը կարգի մտնելու համար Բ. Դրան հետ ունեցած պայմանագրութիւններուն մէկ քանի պարտաւորիչ պայմանները չափաւորուին։ Բարձր. Մեծ Եպարքոսը սիրալիր ընդունելութիւն մը ընելով խոստացաւ հընար կրածը ընելու տեղւոյս վաճառականաց և սեղանաւորներուն օգտին համար։

Լոնտրայէն յունվար 21 թուով եկած հեռագրական լուր մը կը ծանուցանէ թէ Զաքէդ Իտ և Ռօտօքանագի վաճառականներն ալ վճարքնին դադրեցուցեր են։

Պէյրութէն եկած նամակները՝ Լիբանանու արիւնհեղութիւններուն մէջ յանցաւոր դատուած ու դատապարտուած անձինքներուն ցանկը կը բերեն։

Յիշեալ ցանկին նայելով՝

Պէյրութի նախկին կուսակալ Խուրշիտ փաշան, զինուորական հրամանատար Թահիր փաշան, Նուրի պէյ գնդապետը, Վասֆի էֆէնտին և Ահմէտ էֆէնտին բերդի մէջ մշտնջենաւոր բանտարկութեան դատապարտուեր են։

Սայիտ պէյ Ճէմպլաթ անուն Տրիւզի ցեղապետը մահուան դատապարտուեր է։

Այս վճիռները գործադրուելու համար, վեհափառ Ֆուատ փաշային վաւերացուցմանը պիտի յանձնուէին։

Վսեմ. Ֆուատ փաշան դեկտ. 23 ին Մուխթարա գացեր էր և 20 օրի չափ հոն մնալու դիտաւորութիւն ունէր։

Բռնուած յանցաւոր Տրիւզիներէն մահուան դատապարտեալներուն պատիժը երեսնապարտութեանց կատարուած անձերը 'ի գործ պիտի դրուին։

Դամասկոսի նորընտիր կուսակալ Էմին Մուխլիս փաշան Դամասկոս հասեր է։

Կայսերական հրամանաւ՝

Պէլկրատի կառավարիչ Օսման փաշան Պօսնայի գաւառին կուսակալ անուանեցաւ Միւշիրութեան աստիճանաւ։

Վիտինի համարակալ (մուհասէպէճի) Խուրշիտ էֆէնտին Պէլկրատի կառավարիչ անուանեցաւ Միրիմիրանի աստիճանաւ։

Դարձեալ կայսերական հրամանաւ՝

Վարնայի բերդերուն կառավարիչ Հասան փաշան Միւրրէ Էմինի անուանեցաւ և այս առթիւ երկրորդ կարգի Մէճիտիէ պատուանշան շնորհուեցաւ իրեն։

Դարձեալ կայսերական հրամանաւ՝

Մեծապատիւ Սահակ Աբրօ էֆէնտին առաջին կարգի երկրորդ աստիճանի պաշտօնատար (բիւթպէի իւլա սինֆի սանիսի) անուանեցաւ։

Անցեալ հինգշաբթի օրը Մէքքէի կարաւանը (Սիւրրէ) ամբողջական հանդիսիւ Թօբգաբուի կայսերական պալատէն Պաղճէ գաբուի նաւամատոյցը գնաց և անկէց նաւերով Իւսկիւտար անցաւ։

Հելլենական կառավարութիւնը Ա. Պօլսոյ դեսպան անուանեց Պ. Մարքօ Ռէնիէրի։

ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ

Օգոստափառ Ինքնակալը երկրորդ կարգի Մէճիտիէ պատուանշան շնորհեց Միջերկրական ծովու գաղղիական նաւախումբին հրամանատար Մ. Տը լը Ռօնսիէռ լը Նուրի ծովակալին։

— Անցեալ օրը մայրաքաղաքիս նաւահանգիստը պտտող բրուսիական Լօրէլէ անուն պատերազմական շոգենաւը Պրուսիոյ վախճանեալ թագաւորին մահուան առթիւ 96 թնդանօթ արձակեց, որուն պատասխանեցին մայրաքաղաքիս նաւահանգիստը պտտող Օսմանեան, և ուրիշ տէրութեանց պատերազմական նաւերը։

Նոր բրուսիական շոգենաւը 33 Թընդանօթ արձակելով նոր Թագաւորին գահակալութիւնը ողջունեց, որուն նոյնպէս պատասխանեցին վերոյիշեալ պատերազմի նաւերը։

— Եղիպտոսէն գրուած նամակի մը խօսքին նայելով, կայսերական կառավարութիւնը Սուէզի պարանոցին վրայ ջրանցք մը բանալու վերաբերեալ ձեռնարկութեան ներքին վրայօք ծանուցագիր մը խրկեր է Եգիպտոսի փոխարքային, և բարձրապատիւ Սայիտ փաշան ալ պատասխան գրեր է՝ աղաչելով կայսերական կառավարութեան, որ մեծ տէրութեանց հետ ուղղակի բանակցելով՝ այս գործին պատճառաւ ծագած և հետզհետէ ծագելիք դժուարութիւնները կարգի դնելու բարեհաճի։

— Անցեալները Նուվան անունով յոյն մը տեղեկագիր մը մատուցանելով իմացուցեր էր բարձրապատիւ Մեծ Եպարքոսին, թէ իւր քաջ ծանօթութիւն ունի որ մայրաքաղաքիս Լանկա ըսուած Թաղը տեղ մը կայ ուր գետնին տակը մեծագումար գանձ մը պահուած է հին ժամանակէ 'ի վեր, և հրաման խնդրեց որ կառավարութեան հսկողութեամբ նորքէ խուզարկութիւն ընէ՝ բոլոր ծախքը իւր վրայ առնելով։

Այս առաջարկութիւնը ընդունելով՝ Գանձուց պաշտօնատունէն երկու գործակալ յանձնեցան և անոնց հսկողութեանը ներքև՝ վերոյիշեալ յոյնը իր ըսած տեղը փորել սկսաւ։ Արդէն երկու շաբաթէ 'ի վեր է փորելու աշխատութիւնները կը շարունակեն, և դեռ բան մը չէ գտնուած. բայց Նուվանը համոզուած է որ հոն գանձ կայ, և գտնուելիքին տարակոյս չունի։

— Պէյօղլուի տեսչութեան ոստիկան Հասան էֆէնտիին դէմ Պ. Ղազարոս անուն անձ մը կաշառակերութեան ամբաստանութիւն ընելով և նոյն ամբաստանութիւնն ապացուցանելու կարող չըլլալով՝ երեք տարի պայմանաժամով Պրուսա աքսորուեցաւ։

Տեսչութեան ատենի (տիվանը Զապթիէ) անդամ Պետրոս էֆէնտին ալ վերոյիշեալ ամբաստանութեան կողմնակից գտնուելով՝ նմանապէս յիշեալ քաղաքը աքսորուեցաւ։

— Կ'ըսուի թէ կայսերական կառավարութիւնը նոր կարգադրութիւն մը ընելով, արքունի նաւարանի շոգենաւներուն ընկերութեան վերատեսչութիւնը վախճանեալ Եանի Բաքքալի պէյին որդւոցը ձեռքը պիտի թողու։

— Ռեփուպլիքի լրագիրը կը ծանուցանէ թէ Ռուսաց Ա. կայսրը Մ. Լանկլուա անուն հայագէտ Գաղղիացին հայկական հին դրամոց վրայ գրած գիրքէն իրեն ընծայուած օրինակը հաճութեամբ ընդունելով, ադամանդեայ մատանի մը պարգևեր է հեղինակին։

— Իզմիրի մէջ այս օրերս լուր տարածուեր է թէ առջի քանի մը տարի առաջ բռնուող Եանի Քաթըրճըն անուն հռչակաւոր աւազակապետը՝ արքունի նաւարանէն փախեր ազատեր ու նորէն Իզմիրի շրջակայներին աւազակութեան սկսեր է։

Մայրաքաղաքիս Ֆուտուռա լրագիրն այս լուրը սուտ կը հանէ՝ հաստատելով թէ յիշեալ աւազակապետը մինչև այսօր արքունի նաւարանին մէջ շղթայակապ բանտարկեալ կեցած է, և մինչև ցմահ ալ պիտի կենայ։

— Եանի Տրաքուլի անուն չարագործ մը՝ որ անցեալները Տեսչութեան հիւանդանոցէն փախեր էր, անցեալ շաբթու գիշեր մը Օրթագիւղ երևելի հայու մը տունը մտնելով ու զանազան ապրանքներ գողնալով, երկու օր ետքը Պէյօղլուի տեսչութեան ոստիկան Համտի էֆէնտին խմաօքը Պէյօղլուի Եմիշ ճամի ըսուած Թաղը տան մը մէջ բռնուեցաւ իր երկու ընկերներովը, և գողցուած ապրանքներն ալ նոյն տանը մէջ գտնուեցան։

— Անկեց քանի մը շաբաթ առաջ Պէյօղլուի ու Գալաթիոյ մէջ բռնուած դրամանենգներուն ընկերութեան գլխաւոր կեդրոնը Մեսինա ըլլալով, կայսերական կառավարութիւնը տեսչութեան գործակալներ խրկեց յիշեալ քաղաքը, որպէս զի հոն գտնուող դրամանենգներն ալ գտնեն ու ձերբակալ ընելով Կ. Պոլիս բերեն։

Անցած օրը յիշեալ գործակալներէն մէկը Կ. Պոլիս վերադարձաւ՝ եօթն դրամանենգ և երեք ալ դրամանենգութեան մեքենայ բերելով իր հետ։

— Անցեալ կիրակիէն երկուշաբթի լուսնալու գիշերը Եալթէֆանօ գիւղը հրդեհ պատահելով փուռ մը և տասն չափ տուն այրեցաւ։

— Հալէպէն գրուած նամակ մը լուր կու տայ թէ Համի Պաթրան անուն Քիւրտ ցեղապետ մը՝ որուն Հալէպի շրջակայներուն հսկողութեան պաշտօնը յանձնուած էր, բռնուեր ու Պէյրութ խրկուեր է։ Այս անձը՝ փոխանակ իր պաշտօնին պարտաւորութեանցը համեմատ աւազակները փնտռելու և իր հսկողութեանը յանձնուած երկրին բնակիչները պաշտպանելու, աւազակներուն գործակից և օգնական եղած էր։ Կ'ըսուի թէ ուրիշ համախոհներ ալ ունի որոնք անշուշտ իւրեան դատաստանը տեսնուած ժամանակը։

Ազմ. Ֆուատ փաշան այս առագործին անպատասխան մնալուն վրայ բարկանալով, հրաման ըրեր է որ շուտով բռնուին՝ և Թէ Պէտհէտոնին էֆէնտի, Մուսթաֆա էֆէնտի և Ալի էֆէնտի անուն անձինք որ Հալէպի երևելիներէն են։ Կը կարծուի որ ուրիշ անձինք ալ կան ձերբակալ ըլլալիք, որոնք Համի Պաթրանին կամակիցներէն են, և աւանիկ երկրին մէջ անդորրութիւնն ու ապահովութիւնը կը հաստատուի։

Վերոյիշեալ երեք անձինքն ալ՝ որոց վրայ ծանր ամբաստանութիւններ կան՝ նմանապէս Պէյրութ խրկուեր են դատաստանին տեսնուելու համար։

— Երկուշաբթիէն երեքշաբթի լուսնալու գիշերը ժամը եօթնին միջոցները Պալատու Թաղը հրդեհ պատահելով հինգ խանութ այրեցաւ։

— Երէկ կիրակի ալ ժամը 8 ին ուքին միջոցները Իւսքիւտար Պիւլպիւլ-Տէրէսի ըսուած Թաղը հրդեհ պատահելով, 4—5 տուն այրեցաւ։

ՀԱՆԳԻՍՏ Տ. ՅՈՀԱՆՆՈՒ Ս. ՊԱՏՐԻԱՐԳԻ Ս. ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ

Անցեալ չորեքշաբթի օրը հասնող Աղեքսանդրիոյ շոգենաւը ընդհանուր Ազգիս տրտմութեան լուր մը բերաւ։

Ամենապատիւ Տ. Յոհաննէս Ս. Երուսաղէմի Սրբազան Պատրիարքը դեկտեմբեր 24 ին առաւօտուն կաթուածի հիւանդութեամբ առ Աստուած փոխեցաւ 'ի հասակի 75 ամաց։

Յուղարկաւորութիւնը նոյն օրը կատարուեցաւ փառաւոր հանդիսիւ, որուն ներկայ էին բոլոր հիւպատոսներն իրենց համազգեստներն հագած և քանի մը հազար անձինք ամեն ազգէ։

Օծման արարողութիւնը կատարեց Ս. Աթոռին լուսարարապետ Տ. Գէորգ սրբազան Արքեպիսկոպոսը և այս տխուր բայց մեծաշուք հանդիսին ներկայ էին Յունաց Պատրիարքը և Լատինաց վարդապետներն ու քահանայները դպրապետներով։

Օծման և Ս. Պատարագի խորհուրդը աւարտելէն ետև, հանգուցեալ Սրբազանին մարմինը հանդիսիւ Ս. Փրկչի վանքը տարուեցաւ և հանգուցեալ նախկին Պատրիարքաց կարգը Թաղուեցաւ։

Այս տխուր արարողութիւններն ու հանդէսները կատարուած օրը՝ Ս. Աթոռոյն առաջին հայրապետ Սրբազան Յակոբ Տեառն եղբօր արդար առաքելոյն տօնախմբութեան օրն էր, որ Հայոց Ս. Պատրիարքը նոյն Ս. առաքելոյն աթոռը կը նստէր բստ հինաւանդ սովորութեան, և հոգևորական մեծ հանդէսներ կ'ըլլար։ Աստուածային նախախնամութեան անհասանելի կամքը նոյն նշանաւոր օրը սահմաներ էր հանգուցեալ Սրբազանին առ Ինքն կոչելու։

Նոյն օրը բոլոր Ս. քաղաքին քրիստոնեայ ժողովուրդներն Հայոց սգակից եղան. Հիւպատոսները մինչև կիրակի կէս բացին իրենց դրօշակները, և Թաղման արարողութիւնը աւարտելէն ետև վերստին Ս. Յակոբայ վանքը երթալով իրենց ցաւակցութիւնը յայտնեցին ազգայնոց միաբանութեան։

Հանգուցեալ Սրբազանը բնիկ Օձմանցի էր. Իր երիտասարդական հասակին մէջ Ս. Երուսաղէմ երթալով Ս. Յակոբայ ուխտին միաբան եղեր և վարդապետ ձեռնադրուեր էր. Աշխոյժ, յաջողակ և կենցաղագէտ ըլլալով, երկար ժամանակ Ս. Երուսաղէմի պատրիարքական փոխանորդութեան պաշտօնը վարած էր Կ. Պոլսոյ մէջ, և նոյն նշանաւոր ձիրիցը համար ալ 1850 յուլիս 24ին Ս. Երուսաղէմի Պատրիարք ընտրուեր էր։

Ս. Փրկչեան հիւանդանոցին արգոյ հոգաբարձուներէն հետևեալ նամակը կը խրկեն մեզ հրատարակելու։

" Արգոյ Խմբագիր Մասիս Լրագրոյ.

" Միւնաճիբի Էրճիյաս անուն պարսկական լրագիրը իր վերջին 57 Թուոյն մէջ Հիւանդանոցին հիւանդաց մասին վրայօք դիտողութիւն ըրեր է՝ բժշկին զանցառութիւնը յայտնելով և անոր պատճառն ալ կերպիւ մը մեզ հոգաբարձուացս անհոգութեանը վերագրելով. Մենք որ Հիւանդանոցը դարձող ամեն այցելուաց՝ դիտողութիւններն նշանակելու և դասած պակասութիւնը ծանուցանելու համար յատուկ արձանագրութեան մատեան մը բացինք և նոյնը պատուական լրագրոյդ միջոցաւ ծանուցինք նէ, լրագրով մը այսպիսի պակասութիւն մը ծանուցանելուն վրայ չենք զարմանար. ասոր որչափ եղած զանցառութեան վրայ ցաւեցանք և կը ցաւինք այնէ, Միւնաճիբին այդ դիտողութիւնը սիրով կընդունինք. Միայն թէ, պարզապէս 'ի սէր ճշմարտութեան և 'ի չինութիւն հասարակութեան՝ հարկ է գործը բուն էութեանն ծանուցանել, որով իմացուի թէ գէթ այս մասին մէջ մենք անպարտ ենք և խղճմտանքնիս ալ ապահով է թէ մեր պաշտօնավարութեան մէջ զանցառութիւն մը ըրած չենք։

" Հիւանդանոցին բժիշկը իր ուշիկալ այցելութեան օրերը անխափան և կանոնաւոր կերպով չկրնալուն վրայ հոգաբարձուաց քանի քանի անգամ խորհելով, և մանաւանդ անցեալ դեկտեմբեր ամսոյն վերջին մինչև յունուար 6 իբրև վրայ երկու ուզ եղանակեան օրեր Հիւանդանոց դարձած չըլլալուն համար իրար անցնելով, Յունուար 6ին հոգաբարձուացս ժողովին մէջ հետևեալ որոշումը եղաւ, որն որ ուղղը Հիւանդանոցին արձանագրութեանց մատեանին մէջ կրնայ տեսնել. Նոքն՝

" Բժիշկը իր պարտաւորութիւնը ճշդիւ չը
„ կատարելուն համար իրեն ազդարարութիւն
„ ըլլայ, որ կամ շաբաթը երեք օր անպատճառ Հիւանդանոց գայ, կամ՝ եթէ չի պիտի
„ գայ նէ՝ հրաժարի։ Թ. Նիստ 1864
„ Յունուար 6 „ ։

„ Այս որոշումը բժշկին հաղորդուելով, բժիշկը խոստացաւ անոնց զանցառութեան իր պարտաւորութիւնը կատարելու. Բայց դժբաղդաբար խոստումը չկրցաւ ճշդիւ կատարել. Ասոր վրայ հոգաբարձուացս համբերութիւնը հատնելով, և միւս կողմանէ հիւանդանոցին բժշկական մասին աչքով եղած կարգադրութիւնները ազգային յատկի բժշկաց խորհրդոյն և հրահանգացը համեմատ կատարելու համար անոնց ըրած կրկին կրկին հրաւէրնին աչքառու ընելով, հարկադրեցանք Հիւանդանոցին հիւանդներուն անխափան և կանոնաւոր զարմանատութեանց համար միայն բժիշկ մը գտնելու, և արդէն գտած ենք. Անկէց զատ ուրիշ բժիշկ մ'ալ պատրաստած ենք՝ որ ամեն օր պիտի երթայ որոշեալ ժամու մէջ այցելութիւն պիտի ընէ և միայն բժշկին հետ խորհրդակցելով հիւանդաց աչքով եղած դարմանները պիտի անօրինէ։

" Այս որոշումները և ասոնց գործադրութեան բոլոր պարագաները Հիւանդանոցին արձանագրութեանց տետրին մէջ նշանակուած են. ուզողը կրնայ հոն երթալ և տեղեկութեանը անձամբ վերահասու ըլլալ։

" Ի վերջէ, հոգաբարձութիւնս պարտք կը համարի ծանուցանել թէ Հիւանդանոցին բարեկարգութեանը համար հետզհետէ եղած և ըլլալիք բոլոր անօրէնութիւնները քիչ ժամանակէն յատուկ տեղեկագրով մը պիտի հրապարակէ 'ի տեղեկութիւն բարեսէր հասարակութեան։

" Խնդրելով որ այս նամակնիս պատուական լրագրոյդ մէջ հրատարակելու հաճիք,

Մնամք եւայլն։

17 Յունուար.	Հոգաբարձուք
1864	Ազգային Հիւանդանոցի
Կ. Պոլիս	(ՍՏՈՐԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ)

Հանգուցեալ Խորասանճեան Պետրոս աղային՝ որ իր ձեռքէն եկած բարերարութիւնը երբեք չէր զլանար Եդդէն ու Գաղատիոյ վիճակին հայ ժողովրդոց ալ քանի մը բարերարութիւններ ըրած ըլլալով, իւր ազգասիրական գործը մեծ զարմացմութեան պատճառ եղեր է անոնց ալ։

Ուստի դեկտ. 26 ին օրը վիճակին բոլոր եկեղեցեացը մէջ հանգուցեալ բարերարին հոգւոյն համար հանդիսաւոր պաշտօն կատարուելէ ետև, վիճակին թէ՝ հոգևորականներն և թէ՝ աշխարհական երևելիները՝ հանգուցելոյն օրհնեալ յիշատակին հրապարակաւ երախտագիտութեան նուէր մ'ալ մատուցանել ուզելով՝ հետևեալ նամակը խրկեր՝ լրագրիս մէջ հրատարակուելը կը խնդրեն։

Արժանայարգ Խմբագրապետ բազմարդիւն լրագրոյն Մասիսի.

Ներկայ ամսոյս 26երորդ օրը յաւուր տօնախմբութեան Եւ արիւնաներկ Նահատակութեան Նախավկային Քրիստոսի՝ Սրանօզ գիւղաքաղաքի Եւ Գաղատիոյ Սրբոց Եկեղեցեաց մէջ հոգեւորական՝ բայց տխրագին հանդէս մը կատարուեցաւ, քառասնից տեղեկութեան

տեղւոյս Առաքելաշուք Առաջնորդին, Հանդէս արդարեւ սրտառուչ՝ եւ տեսարան ադիողորմ կը պատկերանայր աչաց ազաբաղդ ժողովրդոց մերոց, եւ կարի յիրաւունս. վասն զի նոյն օրը Մկրտիչ Սրբազանն իւր Եպիսկոպոսական գաւազանին վրայ սգանըշան սեւագոյն քող մը ծածանելով՝ տխրադէմ Ներկայացաւ Եկեղեցական Ատենի մէջ, ուր քաջարարոզ Սրբազանն՝ որ միշտ իր պերճախօս բեմբասացութիւններն բերկրաւոր իմաստներով կարասանէր 'ի մխիթարութիւն ժողովրդական երամոցս, այս նուագ եղերական տրտմախօս առեձաբանութեան մը ձեռնամուխ եղած. ձայն մահ վիճըր դառն է լիշատակ բոյս գոչելով՝ ցաւօք սրտի ցոյց տուած սատտկալկիծ հառաչանքներէն ակներեւ կը գուշակուէր թէ՝ դժբաղդ լուր մը պիտի հաղորդէ Ներկայ եղելոցս: Ո՞վ աղետիցս. մէնչ մեր լուռ եւ եր նորին Սրբազնութեան զուննատեալ դիմացը եւ ցաւագին աացուածոցը վրայ ապշեալ ու շուարեալ ականկառոյց ունկնդրութիւն կը մատուցանէինք, նա յանկարծուստ Ազգիս մերոյ պերճաշուք այցելուներէն մէկուն մահուան քստմնելի հարուածոց զոհ ըլլալուն բօթոյն գոյժը՝ այսինքն Խօրասանճեան Ազգասէր Գայազատին տրտմաբեր օրհասը ցաւելով եւ արտասուելով մեզի իմացուց, այնպիսի աղետալի բանիւք, որ բոլոր Ներկայիցս աչքերն ալ սկսեց աղի արտասուաց կայլակներ թափելու անանկ անզուգական բարեբարի մը տարաժամ մահուանը վրայ: «Անզուգական բարերար» բառերը չափազանցական ձեւ մը չի սեպուի ոմանց դատողութեան առջեւ. հոգելոյս հանգուցեալը իրաւամբ արժանի է այս քաջայարմար մականուններն իւր յաւերժական յիշատակութեան մէջ կրելու, քանզի մեզ երէ կարելի էր՝ կը ցանկայինք ոսկեգիր վերտառութեամբք այն աւարինազարդ Գայազատին չքնաղ արձանաքարը յիշեալ բառից դրոշմուածով պատուել 'ի յիշատակ այն անձնանուէր եռանդից եւ զարմանալի բարերարութեանց՝ զորոնք առատաձեռն ու անխնայ մատակարարեր է լուսահոգի Ամիրայն Գաղատիոյ վիճակի ոմանց խղճալի տեղեաց վրայ. մանաւանդ Սթանոզ եւ Նալլըխան Գիւղաքաղաքաց խեղճ ազգայիններըը՝ առաջինն արրունի տարեկան տրոց՝ եւ երկրորդն զինուորական տրոց բաւական բերեւութիւն ստացած ըլլալով 'ի շնորհս խնամոց եւ ջանից Նորին յարգոյապատուութեան, երախտագէտ սրտիւ հզօր պաշտպան ճանաչեր էին Անիկայ իրենց ազատութեանը մասին: Առաքինափայլ հանգուցելոյն այս ամեն բարերարութիւններն՝ ժիր ու արթուն գործունէութիւնը՝ ազգասիրական օգտակար արդիւնքները՝ բարեպաշտօն կացութիւնը՝ մտաւորական հանճարեղ ձիրքն ու տաղանդները մի առ մի յիշատակելով՝ երբ վերջ տուաւ Սրբազան Առաջնորդն մեր իւր դառնաղէտ առ էնախօսութեանը, Նոյն հետայն հանգստեան կարգի ողբանայն երգն միաբերան հնչեց մեր Սուրբ Եկեղեցւոյ մէջ 'ի լուսաւորութիւն հոգւոյ յիշեալ հանգուցելոյն. յամենայն բերանոյ խընկանուէր մաղթանք սլացան յԱթոռ բարձրելոյն՝ որ շնորհէ երկնից ոսկեբոյս սուրբ դաշտերուն մէջ բիւրապատիկ առատելութեամբ հնձել երջանիկ փառաց արդիւնքներն 'ի փոխարինութիւն այն բարեյիշատակ վաստակոց, զորոնք կենդանութեան ատեն յօժարութեամբ յանձն առեալ էր երջանիկ հանգուցեալն այս անյայտ կենաց մէջ իւր տը կար առողջութեան անգամ չի խնայելով:

Վիճակ Գաղատիոյ՝ մինչ կողբայ վշտալից հառաչանօք այս անզուգական կորստեանը վրայ, Ձեր յարգութենէն ալ աղերսիւր կըխնդրէ որ՝ մեր այս տխուր Նամակին անկիւն մը շնորհէիք բարեհաճիք առ 'ի յայտնել հրապարակաւ մեր շնորհապարտ երախտագիտութեան զգացումները, զոր ունիմք անմոռաց արձանագրեալ սրտերնուս իմանալի տախտակացը վրայ 'ի յիշատակութիւն երախտեաց եւ անմահ անուան հոգելոյս Ամիրային եւ բարերարի վիճակայնոցն մերոց

Այս ունելով կատարման խնդրանացս

Մնամք եւայլն:

* * *

Մնացորդ Իզմիրի նամակին.

(Տես Թիւ 466)

« Ահնարգոյ խմբագիր, որչափ քաջ գիտէք թէ ինչ անկարգութեանց ներքեւ կը գտնուին մեր ազգային գործերը եւ մանաւանդ Ս. Մեսրոպեան վարժարանը, որ Զմիւռնացւոց ուսումնական բարի կամ վատ վիճակին հայելին ու փորձաքարն է: Ինչ այս չարեաց գլխաւոր պատճառը, բատ իս հասարակութիւնն է: Վասն զի նա իր ազգային հոգւոյն, իր պատուոյն, իր իրաւունքը, իր պատիւը կամ մոռնալով՝ անհոգութեան եւ թմբրութեան պղտոր եւ անշարժ լճակին մէջ ընկըմեր՝ ու իրեն պատկանելի գործոց հաւատարմութեան ջէկը մեկ քանի կամապաշտ, ազէտ եւ խորհեռ անձանց ձեռքը թողեր է: Այս մեր համառօտ անտարբերութեան շարժառիթն՝ որ թերեւս բազմաց անհասկանալի թուի նկատելով մեր աղքատ դասը, ազգային ընդհանուր յառաջադէմ շարժումը, Զմիւռնացւոց նախկին ազատասէր եւ հայրենասէր ոգին, անտեղի եւ կոյր շահասիրութեան վրայ կը հաստատէ, որն որ մեծ բարոյական հիւանդութիւն եւ ազգաւեր ախտութիւն մ'է: Երբեմն եւ ուրիշ. այսպէս ահա մեր այժմեան տխրական մտածութիւնք, հոգը եւ փառասիրութիւնք: Հայրը իր որդւոյն ժամ մ'առաջ աչքը բաց եւ սուրի շահելը նայէ, կ'ըսէ: Մայրը իր աղջկան ունեցած ամուսին մը ունենալու ջո՛ւ ալ կը պատուիրէ: կինը իր երկանը՝ դագիլոն* մուսունենալու չափ առատութիւն ընծայելուն կ'աղաչէ: Իւ ամեն ուրեք, 'ի տան 'ի շուկայն եւ յեկեղեցին ուրիշ խօսք չելլար բայց միայն սուակի եւ դարձեալ սուակի: Նայց միանգամայն մարդ, Հայ երէց, հոգի վեհանձնութիւն ունեցիր, եւ ազգասէր բառը չիկայ: Ուսեւ եւ հայրենասիրական գաղափարներ եւ զգացումներ՝ որ լուսաւոր շահախնդրութեան հետ կրնան միաբանիլ, մեր գլխէն եւ մտաց մէջ հազ կը փայլին: Իրաւ է որ փառասիրութիւնը մեր մէջ մեծ բաժ մը առաւ այս վերջին տարիներս: Թէ եւ հիմա Զմիւռնայ ուղղակի յառաջդիմութիւններ ունին Է[?]ռանդի եւ ուրիշ վաճառաշահ քաղաքաց հետ, սակայն՝ բատ իս՝ այն զուգընթաց յառաջդիմութիւնք իրօք անհիմն եւ սպորդին կը մնան երբ անով ազգային ընթացութիւնք կը մնան, մտաւորական ոգւոյն 'ի քնասիրութիւն կը յաջորդէ, եւ առեւտրական արհեստը գիտնական սկզբանց վերայ հաստատուած չըլլար: Հետեւաբար մեր հայ մարդիկը միայն խանութ պան, մեր պատանիները կէս մը ինքնահաւան խմարը տաշ եւ կէս մը վաճառական, մեր մայրերն սնափառ եւ աղջկունք այՆ նասէր եւ անխոյս բաներ կը գտանուն:

« Ընտարակոյս իրաց այս վիճակին մէջ դրամական կարեւորութիւն քայերը անձինք միայն զօրութիւն ձայն եւ ազդեցութիւն կրնան ունենալ: Իսկ այսպիսիներ մեր մէջ կը գտնուին եւ առեւտրական շահուց ներկայացուցիչներն են: Նախէց զատ տեղական կառավարութեան հետ մըտերիմ հաղորդակցութիւն եւ այլ եւ այլ հիւպատոսարանաց մօտ թարգմանութեան պաշտօն ունին: Այս անձինքը՝ հինդ վեց տարիէ 'ի վեր, Զմիւռնիոյ հայոց վաճառական մասին ձայնը ու քուէն շատ հեշտիւ ծախու առած՝ եւ ազգային կառավարութեան միահեծան իշխանները եղած են: Սոնք, այսպիսի շահամոլ եւ հզօր կուսակցութիւն մը կազմելով՝ մեր գլխին մէն մի փոքրիկ դարձան: Նաւճորդ, տնտեսը, իշխան, դասատու եւ պաշտօնեայ բոլորն ալ իրենց լուծին տակ առին: Նոցին կուսակցիները, հէքը, մուտքը, պատուօքը, պատիւը ու փառքը համարելով թէ իրենց ձակատին գրեցին: Ու կասկածելի է որ այն ճակատը բաց եւ անարատ եղնէ, երբ սթափեալ, խիղճերնին եւ դատաւոր ժողովրդեան մը առեղին առջեւ հաշիւ տալու կանչուի . . .

Եգիպտին եւ Քաղաքական խնդիր մը,

---

* Զմիւռնիա, գագինօ կ'անուանեն այն հանդիսական սրահները, ուր որ Անգղիացի եւ Յոյն վաճառականք տարին մէկ երկու անգամ պարահանդէս կուտան, եւ ուր միայն բարձր վաճառական, անուանի դրագէտ եւ նշանաւոր արհեստաւոր մարդիկ կ'ընդունին:

զարձ մը, ձեռնարկութիւնները կամ կոր կամ անհաջող չերթան, որոց մէջ նոյն խոնջումներ երեսփոխաններն ձեռք չունենան: Իբրեւ ազգասէր, մեծատուն եւ անկախ հրամաններ կ'արձակեն: Իբրեւ դատաւոր՝ թէ Եկեղեցական եւ թէ Քաղաքական իրաւունքին կը վարեն, ու արդարը եւ մեղաւոր կ'անդամեն երբ իրենց շահավէտանըկատմանց հակառակ են: Իբրեւ օրէնսդիր՝ որ եւ է օրինաց դրոյն եւ ոգւոյն ներհակ են: բատ որում զիր չունին եւ միայն իրենց կամաց կոյր եւ փառասիրութեան փայածը իբր օրէնք կը ճանաչեն: Իբրեւ ընտրողներ ու շարունակութիւն ունին թէ՝ ներքին եւ թէ արտաքին դրութիւնները եւ թերթերը քննել տալ ու ծախէ ծախ խօթել, անանց հեղինակը՝ եթէ կարող են՝ չարչրել, եթէ նոյն դրութեանց մէջ խոշոր ախտաւորութիւն մը իրենց դէմ գտնեն*: Իսկ եթէ իրենց վարած անկանոն իշխանութիւնը գործի մը համար տեղական ատեան, իսկոյն պաշտօնական հրաման կամ զօրութիւն մը իրենց օգնութեան հասցնելու կաշխատին: Ասոնցմէ այս բռնակալ ակումբը, որ իր մասնաւոր խորհուրդը, նպատակը եւ լեզուն ունի, եւ որոնք, այս փոքրիկ քաղքին մէջ, որքան ծածուկ պահուին՝ վաղ կամ ուշ երեւան կելլեն, այս ազատ եւ սահմանադրական երկրիս մէջ, բռնութեան եւ անթողատուութեան տարօրինակ տեսեան մը կը կազմէ, եւ ժողովուրդը իրեւ խարղալի բառ հաճոյս կը խաղցնէ, մի միայն իրեն անձնական կարեւորութիւն, տապալ առջեւ առ երեսս յարգ. մը եւ 'ի հարկին դրամական ծառայութիւններ ստանալու դիտմամբ: Իսկ այս նպատակաւ շատ անգամ ազգային դրամն ալ կը վատնուի**: Ըւսոսի ճշմարիտը կը խօսի եւ ինքն իր բերնով կը գտնէ յիշեալ առեւանին անդամներէն մէկը՝ երբ կըսէ « Հայ ժողովուրդը ազգուկ մ'է ինձ կապած եւ յինէ կախուած որը բատ քմացս ամեն կողմ կ'որորեմ: » Այս խօսքես կ'իմացուի նաեւ թէ մեր հասարակութիւնը ինչ տարին բարոյական աստիճանի մէջ ինկած է: Մոռցէ որ այս ցաւալի վիճակը տեսնելով՝ սիրտը կը մորմոքէ ու կը հառաչէ՝ իր անկարգութեան վրայ վայելով, յանդուգն մարդը կը բողքէ ու յանկարծ անտեսանելի ձեռքէ մը թաւալիլ կ'ըլլայ: անտարբերը հեռուէն կը ծիծաղի եւ ճշմարիտ ազգասէրը պատեհ ժամու կ'սպասէ . . .

« Երբոր այս վառասէր ակումբը իրեն գաղտնի փառաց եւ կոյր կուսակցութեան մը վրայ հիմնեալ իշխանութեան կատարը հասեր էր, եւ ահա մէկ քանի պատանիք՝ որոց սիրտը տակաւին կ'եռար հայրենական հին յիշատակներով՝ երեւան ելան ու սիրով ընկերութիւն մը կազմեցին Հայաստանեաց անուամբ, ('ի յիշատակ այն վեհազուն անձանց, որ Հայաստանի Հայաստանեաց բերդը եւ ծաղկուէտ նահանգին մէջ իբրեւ սպահանի եւ ազնուարուն բողբոջներ կանէին ժամանակաւ, ազգային փառաց նորանոր փայլ տալու համար,) եւ խորհեցան ըԶմիւռնիոյ տարագիր վեհ եւ անզգայ ժողովրդեան կրթութեան վեհանձնութեամբ կոչում մը ընելու: Այս ընկերութիւնս, որուն նպատակն էր Ս. Մեսրոպեան վարժարանին հոգաբարձութեանը հսկել եւ աղքատ աշակերտաց արհեստ սորվեցնելով տալ, այնքան հանդարտութիւն ստացաւ որ մէկ քանի ամսուան մէջ երկու հարիւրի մօտանդամ ստացաւ: Հաշտենից ընկերութիւնը ներկայացնող ժողովը, որ Ինը հոգիէ կը բաղկանար, տեսնելով որ ուսումնասիրութեան ոգին արթնցընելու եւ ներքին անկարգութեանց դարման մը բերելու համար բաւական պարապոյ ժամերին, եռանդ եւ զգիշ ունի, Միութիւն անուն բանասիրական կրթարանայ հանդէսը հրատարակելու եւ այս նպատակաւ մասնաւոր ստորագրութիւններ բացաւ, որոց թիւը միայն Զմիւռնիոյ մէջ հարիւրիչափ հասաւ: Վերջիշեալ տիրապետները՝ որ ամեն տեսակ հրատարակութենէ սխրտերնին կը փրթի, վիջում մը ընելու համար կամ սըրբազնական բան մը համարելով՝ անհող կեցան անոնց դրական ձեռնարկութեան վրայ: Միութիւնը, թէ եւ խոկ եւ անփորձ, փորը 'ի շատէ հայրենասիրական եռանդ եւ կենդանութեան ալի ցոյց տալով՝ օր ըստ օրէ եւ մանաւանդ Զմիւռնիոյ հասարակութեանս համակրութիւնը կը գրաւէր: Նոյն Հաշտենից ուսումնասիրական թերթէ, եւ երբեմն Տէտէեան եղբարց խմբագրութեամբ հրատարակուած Արփի Արարատեան անուն ամսագրին տեղը բռնելուն համար՝ Հաշտենից ժողովը հարկաւոր չէր սեպած տեղւոյս կառավարութենէն մասնաւոր հրամանագիր մը առնելու անոր հրատարակութեան համար եւ անխոհեմութիւն էր բրած: Իսկ Տէտէեանց մամուլին հասատատութիւնը տեղւոյս աշխարհիկ կառավարութիւնը չէր կարող չի գիտնալու: բատ որում սաս տարին վեր թէ տեղական թէ գրքոյկ եւ թէ տեսագիր տպած ունէր եւ կը պատէր: Սակայն Միութիւնը Երեւանեայ տպարանէն ալ մէկ քանի ամիս տպուեցաւ. եւ եթէ Երեւանեան Միութեան հրատարակումը տարօրինաւոր կը գտնէր եւ տէրութեան օրինաց հակառակ մ'էր, ինչո՞ւ յանձնառու եղած էր զայն իր յատուկ մամուլէն հանելու: Ո՛հ, եւ այս ալ հարցմո՞ւնք է: Վասն զի Երեւանեան այն ժամանակը միմիայն տպագրութեան վարձքին կը նայէր . . . Ուստի Միութեան դիմաւոր յանցանքը ուրիշ պարագաներու մէջ փնտռելու է:

Երբ այս հանդէսը եղաւ, հասարակութիւնը ճարակող վիրաց եւ անկարգութեանց տեղեակ եւ ցաւալից ըլլալով՝ 'ի հարկէ անտարբեր չէր կարող կենալ: Ուստի առեն առեն ընդհանուր ակնարկութիւններ սկսաւ արձակել վերոյիշեալ անկանոն ե՞րանաւէր անձանց դէմ, հասարակութեանս թմբրեալ մարմինը սարսել եւ միտքն ու ուշադրութիւնը ազգային գործոց վրայ հրաւիրել: Այս համարձակութիւնը բռնաւէր ակումբը չէ կրնալով քաշել՝ սկսաւ յուզիլ առ անց արմնուկ հանելու: Սակայն երբ տեսաւ որ փոքր առ փոքր ժողովուրդը Միութեան բերնով իրենց ինչ մարդ եւ գաղափարի մարդիկ ըլլալը կը հասկընայ, յանկարծ խրատ անցան եւ ընկերութիւնը դադրելի թաւալելու բերելու որոշեցին: Այս որոշումը անփորձ ճնաց առեն մը, բատ որում տեսնելով որ մէկ քանի մեծատուն եւ ակնաւոր մարդոց որդիքը նոյն ընկերութեան ժողովոյ անդամ եւ Միութեան խմբագիր էին, անոնց հետ դէմ առ դէմ մաքառելու ճահատ չըրին: Բայց այս համբերատարութիւնը ժամանակաւոր էր: Վասն զի ձեր պատուական լրագիրը եւ Մեղուն Զմիւռնիայէն գրուած մէկ քանի նամակներ հրատարակելով՝ որոց մէջ մեր տիրապետներուն դէմ ուղղուած քարեր կային, եւ ասկէց տեղւոյս Ըւսանողին Աւետմանագրութեան հասատատութեան համար ազդարար մը ուղղուելով՝ այն բռնաւէր անձինքը կրկին այպանեցան եւ կարծեցին թէ վերոյիշեալ նամակաց հեղինակը Հաշտենից ժողովն է: Ինչ այն ժամանակ պատրուակ մը որսնել սկսան որ Միութեան գլխին նախորոշ ձեւը բերեն: Միութեան մէջ բառից ասուլարանութիւնը մեկնելու եւ լեն եւ բազդաբանական ու բաղդատաբան բառերուն վրայ վէճեր փրթան: Մէկ կող

---

* Նաա անգամ Կ. Պօլսէն եկած եւ հասարակութեան ուշադրութիւնը արթնցնող լօզուածներ պարունակող լրագիրներ եւ թերթեր թղթատարէն անփութիւ եղած են յիշեալ քանի մը անձանց դրդմամբ եւ երբեմն գործակալաց ախտաւորութեամբ:

**Վերոյիշեալ անձանց մէկը՝ Զմիւռնիոյ նախորդ յաջորդ եւ բանիբուն կուսակալին հետ իր անձնական օգտին համար մտերմանալը անհնարին տեսնելով, (բատ որում կուսակալը շինծու մարդիկ չէր սիրեր), ճարը հատած՝ հրամայեց որ Ս. Մեսրոպեան վարժարանին պարգեւաբաշխութեան օրը մեծածախս եւ անօգուտ հանդէս մը ըլլայ Ազգին սուղով, եւ կուսակալը հրաւիրեց՝ միմիայն անոր համակրութիւնը շահելու դիտմամբ:

մէ Արշալոյսը՝ որը մերն է բոլոր՝ ժամադրու սուրբ պատենէն քաշեց և յառաջ բերել կողն 'ի կող իջաւ, միւս կողմէ ամենք Գաղղիոյ հիւպատոսին ինկան որ անոր ազդեցութեամբը Միութեան հանդէսը խափանեն Գաղղիական գերեցին լեզուն չէ թէ բարբառաքաղ, ինչպէս որ ամեն նորակազմ լեզուներն են, այլ բարբարոսկան բառերուն համար, որ սխալմամբ ժողովեան մէջ սպրդեր էր։

«Ցաւալին այն է որ այս միջոցին Միութեան խմբագիրներն անմիաբանութեան շարժումներ ըրին և երկպառակութեան մէջ ինկան յօդուածի մը պատճառաւ, որ 17 թուոյն մէջ տպուած է և որ քննադատի մը պատուոյն նախատական է եղեր, թէ և նոյն յօդուածը ընդհանուր մօզլմեկնելով մեծ ճշմարտութիւն մը կը կրկնէ այն քնքուշ բայց անհայասեր հայկական նկատմամբ, որոնցմէ երանի թէ մէկ հատ միայն գտնուէր Զմիւռնիոյ մէջ։ Ուստի հաշտենից մէկ քանի անդամները ժողովէն քակուեցան և անոր դէմ մէյմէկ թշնամի դառնալով՝ դաշին մեր ախոյեաններուն խումբը լեցունելու։ Իսկ ասոնց մէկ գլխաւոր անձը վերցաւ։ Այլ Միութեան խմբագրաց մէջ մեծաւոուն անձինք չէկային, ամենն ալ ժողովրդեան զաւակ, և բոլ ախոյեանաց ժպիրհ և սատանայական երիտասարդներ էին։ Միութիւնը անոնց կողմէն լսած նախատական պատասխանացն չի տանելով՝ անխոհեմ յօդուած մը հրատարակեց, որ հրաժարող անդամոց անվայել ընթացքին դէմ անվայելուչ պատասխան մ'էր։ Այն ատեն փոթորիկը մեծցաւ, հրաժարող անդամոց արիւնը տաքցաւ և փոխանակ գրով պատասխանելու, զօրութեան դիմեցին, և խկոյն ախոյեանաց իմացուցին որ Միութիւնը առանց հրամանագրի կը հրատարակուի։ Տէրապետաց ալ խօսք կասար։ Անմիջապէս մէկ քանին ազգին հնքով և առանց անոր գիտութեան յայտարարութիւն մ'ընելով՝ դուռը փակեն ու խմբագիրները ամբաստանեն։ Հոն իրենց օգնական կը գտնեն Ճշմարտախօս Թարգման մը՝ որ մէկլին սուտ վրայ դնելով կուսակալին տեղակալը համոզել կու գէ որ Միութեան թերթը ոչ միայն խռովարար և վտանգաւոր է, այլ և տէրութեան ապստամբ։

Որովհետև որ ախոյեանաց Թարգմանը ճշմարտագրան անձ մ'ն էր, կուսակալութիւնը գործը պարզապէս թեամբ կուզէ տեսնել և հետևապէս խմբագիրները առջևը բերել կուտայ։ Հոն Միութեան դատապարտելի կարծուած թիւը կը թարգմանուի, կը քննուի և մանաւոր անձի պատուոյն դէմ յայտնապէս բան մը չի գտնելով՝ կուսակալը խմբագիրները կ'արձակէ, թէ և ամբաստանողաց ոխը չէր մարած։ Դուռը լեցուած էր, և Միութիւնը հրամանագիր մը առնելով իր գործը շարունակելու կարող էր, երբ միւս օրը մէկ անձի մը դէմ նախատական ծանուցումներ (ավիզօ) կը տեսնուին պատերուն վրայ փակած։

«Այն անձը կարծուելով որ այս ծանուցումները հաշտենից անդամներէն գրուած են, խկոյն դուռը կ'երթայ և կրկին կ'ամբաստանէ զանոնք իբրև ժողովրդեան գրգռիչ և տէրութեան ապստամբ մարդիկ։ Այս անգամ խմբագիրներէն մէկ քանին և տպարանատէրը կը բռնուին ու բանտ կը դրուին։ Հաստատութիւնը այս բանս խնամալով չափազանց կ'այպնի։ Շատերը գիշերով բանտը կը փախչին, որպէս զի բանտարկեալներուն անմեղութիւնը հաստատելով՝ զանոնք ազատեն, բայց 'ի զուր։ Օրինաւոր սեպուած իշխաններն անգամ ընդունելին կ'աշխատին, վասնզի ախոյեաններն այնպէս վճռեր էին։ Հետևեալ օրը խմբագիրները բանտէն կը հանեն և յանկարծ անոնց դատաստանին քննութիւնը կը փոխուի։ Իբրև քրէական յանցանաց տէր չեն ամբաստանուիր, այլ իբրև անխոհեմ խմբագիրներ՝ որ առանց հրամանագրի հանդէս մը հրատարակելու յանդգներ են. . . .

«Հոս խօսքս կը լրացընեմ և կը թողում ընթերցողին որ իր եզրակացութիւնները այս դէպքերէն հանէ։

«Եթէ հաշտենից ընկերութիւնը և Միութիւնը քանի մը անձանց կրքերը 'ի զոհ ընելով՝ կարող եղաւ հայ հասարակութեան աչքը բանալ իր ախորժակին վրայ, նոյն ընկերութիւնը՝ իր անխոհեմութիւններովն ալ հանդերձ դարձեալ մեծ ծառայութիւն մը ըրած կը սեպուի ազգին։ Այսու հետև Զմիւռնիական հայքս գիտէ որ չենք կրնար մէկ քանի անձանց փառամոլութեանը, և յուսամ որ քիչ ատենէն մերձ մէջն ալ Սահմանադրութեան հաստատութեան լուրը ձեզ աւետելու ուրախութիւնը կ'ունենամ։»

Մնամ և այլն

Զմիւռնիա 7 յունիս 1861

* * *

ՆՈՐԱՏԻՊ ԳՐԵԱՆՔ

ՀԱՄԱՌՕՏԱԳՈՅՆ
ՔԵՐԱԿԱՆ ԱՐԴԻԱՆ
ԼԵԶՈՒԻ
Հայերէնէ 'ի Տաճ. և 'ի Փրանս.

Գաղղիերէն ուսանող պատանեկաց դիւրութիւն ընելու նպատակաւ յօրիներ ու հրատարակեր է արդէն Գ. Ճանիկ Արամեան.

Այս բառարանին վերջը Աշխարհագրական համառօտ բառգիրք մը և Գաղղիա ճանապարհորդելու ուզողներու համար ալ խօսակցութեան վարժութիւն մը կայ որ բուն բառգիրքին չափ ընդարձակութիւն ունի.

Կը գտնուի մայրաքաղաքս Մեծ Նոր խանը թիւ 6 Ընթերցասիրաց 'ամենակը և Միրճանը Գ. Յ. Մարգարեանին դրատունը.

Գինը 6 ֆրանք է.

ԾԱՆՈՒՑՄՈՒՆՔ

Պալատու և Ֆէնէր մէջ տեղը Թահտամինարէ բաղած թաղը մեծ պարտէզին կից տուն մը կայ ծախու։ Ունի վեց սենեակ, երկու ջրհոր և 150 կանգունէն աւելի տարածութեամբ պարտէզ մը։

Ուզողը Պալատու եկեղեցին Հինքարպէյեանեան Տէր Յովհաննէս քահանային հետ տեսնուի։

ՌՈՊ ԼԱՖԷՔԹԷՕՌ

Տօքթէօռ Պօլօ Լաֆէքթէօռ դաղղիացի բժշկին հնարած բուսական շուռուպը՝ արեան մաքրելու յատկութիւն ունեցող շուռուպներուն ամենէն գերազանցն է, և Գաղղիոյ Պէլճիքայի և Ռուսիոյ մէջ միայն աս կը գործածվի տէրութեան հրամանաւ։ Մօրլինա ձկան լերդէն (պաղաձկէր) եղին (պալըգ եաղը) Սքօրպիթի համար գործածված շուռուպին, սափառնայինին, նոյնպէս և բոտոլ սեկիւլ ու մագիկով (ճիպ) շինված բոլոր դեղերուն գործը կը տեսնէ։ Մարմնոյ ութիւնը դիւրին՝ հոտը և համը ախորժելի է։ Ամեն երկրի բժիշկները այս շուռուպը կը պատուիրեն մորթի հիւանդութիւններու, որքինի (թէմրէի), խոյլի (սրաճա), քոսոտութեան, պալարի (չիպան), ծննդաբերութենէ և երկրատարրական չափահասութենէ պատճառեալ հիւանդութիւններու, ջղային հիւանդութիւններու, կաթուածի, յօդուածացաւի, դոսութեան, հիւծութեան, սեւամաղձութեան և գլխու պտոյտ տարախտի ախտերու դէմ։

Այս շուռուպը կը ծախին կ. Պոլիս Տէլլաապաա, Քալէյա, Ծիճէկլէր, Ակնաքեան և Օթօնի դեղագործները։ Իզմիր Անճէ ձուլիքէ. Աղէքսանդրիա՝ Փէռինի. Պուքրէշ՝ Սէկջ. Օտէսա Փօքիէ։

Գործածելու կերպին վրայ պէտք եղած տեղեկ. «Ֆեւնէտօ» 4րի կը տրվին վերոյիշեալ դեղագործներէն».

ՁԿԱՆ ԻՒՂ

Մաքուր և անուշահամ

Գաղղիացի Տօքթօր Օթիէ բժիշկին և Շէվալիէ դեղագործին պատրաստած որուն մէջ ձուկի հոտ և համ ամենևին չկայ։

Կը գտնուի Պէյօղլու Տէլլա Սուտայի դեղարանը։ 10

Աս լրագիրը շաբաթն անգամ մը կելլէ չորեքշաբթի օրերը։Ով որ կուզէ կրնայ ստորագրվիլ, Կ. Պոլիս՝ Չինիլի խանը լրագրոյս գրասենեակը: Իսկ դուրսերը ճոզաբարձուներն են՝

ԻԶՄԻՐ. Յովհաննէս աղա Մազունտեան:

ԱՆԴՐԻԱՆՈՒՊՈԼԻՍ. Մահտեսի Սուքիաս աղա Գայուստեան:

ՏՐԱՊԻԶՈՆ. Պօղոս աղա Կիւրճեան:

ԹՈԽԱԹ. Մահտեսի Յակոբ աղա Աղլաղանեան:

ԿԱՐԻՆ. Կարապետ պատուելի Զաքարեան:

ՊՐՈՒՍԱ. Կարապետ աղա Էսկիշէհիրլիեան:

ՆԻԿՈՄԻԴԻԱ. Պ. Տ. Մուրատեան:

ԹԷԶԻՐՏԱՂ. Պ. Գրիգոր Մայդարացեան:

ՎԱՆ. Պ. Մկրտիչ Տ. Առոմեան:

ԽԱՐԲԵՐԴ. Պ. Գէորգ Ճամաքեան:

ԵՐԶՆԿԱ. Մարտիրոս աղա Թաշճեան:

ԱՏԱՓԱԶԱՐ. Մահտեսի Յակոբ աղա Տ. Գրիգորեան:

Ուրիշ քաղաքներէ ստորագրուիլ ուզողները՝ այս տեղերէն մէկուն հետ կրնան թղթակցիլ:

ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ

ԴՐԱՄՈՑ ԱՐԺՈՂՈՒԹԻՒՆԸ
ԹՂԹԱԴՐԱՄՈՎ
18 ՅՈՒՆՈՒԱՐ

	Հինգշաբթի 12	Ուր. 13	Շաբ. 14	Բշ. 16	Գշ. 17	Դշ. 18
	Ղուրուշ	Ղրշ.	Ղրշ.	Ղրշ.	Ղրշ.	Ղրշ.
Օսմանեան լիրա Մէճիտիէ		129-30	130	129	126	126
Մէճիտիէ 20նոց ոսկի		25-20	25-30	25-30	24-30	24-10
« 20նոց Արծաթ		55-20	55	55-10	55-10	55-10
Խազնէ Թահվիլի		50-30	50-20	51-20	51-10	51-10
Էսհամը Ճէտիտէ		142-20	145-20	142	140	140
Անգղիական լիրա		144-30	145-10	144	144	144
Գաղղիոյ 20 ֆրանքնոց ոսկի		28-20	28-30	28-20	27-10	27-10
« 5 ֆրանքնոց արծաթ		147-10	148	147	145	145
Ռուսի բօլ իմբէրիալ		22	22-10	22	21-15	21-15
Գարպոլանց		197	198-20	195	192	192
Սօֆօրին		66-20	70-76	66	64-20	64-20
Աւստրիոյ գըրըշից		250	255	220	180	180
Հինգնոց քամնոց. հազարին						

ՓՈԽԱՆԱԿՈՒԹԵԱՆ (ԿԱՄԲԻՕ) ԳԻՆԵՐԸ
ԹՂԹԱԴՐԱՄՈՎ ԱՌԱՆՑ ՍՔՕՆԹՕՅԻ
16 ՅՈՒՆՈՒԱՐ

Լոնտրա 31 օր պայմանաժամ		159
« 3 ամիս	«	
Փարիզ	«	220
Մարսիլիա	«	222
Վիէննա	«	
Թրիէստ	«	
Լիվօռնօ	«	
Ճէնովա Լ. Ն.	«	
Օտէսա	«	
ԻՒՆ ՄԷԹԱԼԼԻՔԻ ՀԵՏ		
Լօնտրա		110
Մարսիլիա		175-20

ԱՐՄՏԻՔ
Կ. ՊՕԼԻՍ 18 ՅՈՒՆՈՒԱՐ

Ցորեն Ռումէլիի
« Խամսլըի
« Կալացի
« Թայգան
« Խալըպլը կալուղ
« Ռումէլիի կալուղ
Եգիպտացորեն Կալացի
« Անատոլուի
Գարի Ռումէլի
Բրինձ Բէշլու

Վաճառանոցիս մէջ կայ ընդ ամենը . . . . գրիւ ցորեն և . . . . գրիւ գարի

ՆԵՐՔԻՆ ԲԵՐՔ
ՄԵՏԱՔՍ (ԻՓԷՔ)

Տէմիրտէշ ընտիր տակ.		«	
«	1	«	420—425
«	2	«	590—415
«	3	«	
Մէջ Պրուսա ընտիր տակ.		«	
	1.		540—580
	2.		530—560
	3.		
Մէշտուտ	1.		530—570
	2.		525—340
	3.		
Ֆիլաթիւռ 10—12 և 11—12			440—470
Գօզա Պրուսա չոր			165—225
Կէմլէքէւ Մահալիճ			200—240

ԶԱՆԱԶԱՆ ՆԻՒԹԵՐ

Գիւսոր (Մազը) սեւ	16-20 17
Կանանչ և ճերմակ	9— 10
Դեղին հատիկ (Ճէհրի) Էնկիւրիւ	5— 6

Բուրդ Գըրըմ կէս լուաց.	Կնդ.	150—160
չի լուացուած		
Տաճկաստանի		
Թիֆթիկ Էնկիւրի		
Մահմուտիյէ	Հիւ.	
Աֆիոն Գարա Հիսար		
Գիւթրէ		
Տերևը		
Խէժ Արաբիոյ (Զամք արապի)		
Պղինձ (Պաղըր). Թօքաթ		
Կիւմիւշ-խանէ		
Մեղրամոմ դեղին Տրապիզոն		
Անատոլու		
Սամոս Ռումէլիի	Փիլ.	
Կտաւատի հատ (Քէթէն թօխ.) Ռում.		
Անատոլու.		
Ձէթ (Զէյթին եաղը) Միտիլի Այվալըգ	Հօխայ	
Կիրիտ		
Բամբակ Գըրք-Աղաճ և Գասապա	Կնդ.	
Ատր. Կիպրոս. Ադանա		
Կաղին (Յէպէդ) Տրապիզոն		
Ռումէլի		
Բրինձ Եգիպտոս Բէշլու	Հիւ.	
Տամիէթ		
Աճառ (Սապօն) Գանտիա		
Միտիլի		

ԱՐՏԱՔԻՆ ԲԵՐՔ — Ղուրուշ

Խահվէ Ռիօ և Գաւիօ	100 Հիւ.	1080—1180
« Մաթին և Ակլան	«	«
Շաքար գլ. (քէլլէ) 6-10 Լտ.	Կնդ.	550—560
« փոշի (թօզ)	«	500—510
« Հոլ. գլուխ	«	540—550
« փոշի	«	500—510
« Գաղղ. գլուխ	«	525—530
« փոշի	«	290—300
« Համպուրգ մասուկով	«	240—245
« Քուպաով (չուվալ)	«	230—240
Պղպեղ (պիպէր).	Հիւ.	8—8-20
Լեղակ (չիվիտ) Պենկալա	«	123—135
« Մադրաս	«	60— 65
Որդան կարմիր (գըրմըզ)		
արծաթագոյն	«	87— 90
« « սեւակ Բ.	«	65— 70
« « խառն	«	45— 50
Թէյ (չայ) Գօնկօ	«	65— 80

« Բէքօ	«	100—110
Համքածուխ Նիւքասթըլ	Տկ.	26— 27
« Լիվրբուլ	«	23— 24
« Գարտիֆ	«	24— 25
Անագ (գալայ)	Կնդ.	1080—1100
Անուշատր (Նըշատըր)	Հիւ.	
Պողպատ (Չէլիք) Թ. 0 և 00	Կնդ.	170—180
Կապար (Գուրշուն)	«	
Թիթեղ (Թէնէքէ) զոյգ մնուկ	«	560—575
Ձիւք տախտակ Թ. 8—12	Հիւ.	4-30— 5
Երկաթ Անգ. ձողաձև (չուպուգ)	Կնդ.	55— 58
« Բեւեռցու	«	65— 68
« Տախտակ	«	100—110
« Բոլորակ	«	95—105
« Ռուսիոյ	«	135—145
Քարֆիձա	Հիւ.	2-30— 3-10
Ծծումբ (կիւքիւրտ) Իտալիա	Կնդ.	50— 55
Սպիտակեղէն (Իւթիւլէճ ճէն.	«	260—270
« « Պէլճ.	«	140—145
« « Թրիէսթ	«	75— 85
Ռօմ Անգղիոյ	Կալ.	15— 15-10
« Ամերիկա	«	9-30— 10-10
Գօնեակ	Հիւ.	14— 23
Բրինձ Իտալիոյ	«	2-30— 2
« Հնդկաստանի	«	
Սպաւմաչէթ	«	17—19
« Թրիէստ և Գաղղ.	«	14-20— 16
Կարագ Ռուսիոյ	«	13-20— 13-30
Քլօռէլէ	«	500—550
Բամպակ մանած Թ. 8—14	«	21— 22
12—20		23-20— 24
16—24		25-20— 26
20—30		27— 30
« Էքաթրայ 8—14		24-20— 25
12—20		27— 28
16—24		29— 30
20—30		30-20 32

Խմբագիր Տնօրէն
Կ. Ս. ԻՒԹԻՒՃԵԱՆ

Ի ՏՊԱՐԱՆԻ ՄԱՍԻՍ ԼՐԱԳՐՈՑ
Կ.-ՊՕԼԻՍ ՉԷՄԻԼԻ ԽԱՆ